

ESIMESE JA TEISE ASTME KOHTUTE ARENGUKAVA

2020-2023

Esimese ja teise astme kohtute arengukava on pikaajaline plaan, mis sisaldab kohtute eesmärke ja nende saavutamiseks vajalikke tegevusi.

SISUKORD

Strateegilised eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk 1 _____	1
Tõhus ja kaasaegne kohtuorganisatsioon _____	1
Eesmärk 2 _____	4
Tõhus kohtumenetlus _____	4
Eesmärk 3 _____	8
Usaldusväärne ja läbipaistev kohtusüsteem _____	8

EESMÄRK 1

TÖHUS JA KAASAEGNE KOHTUORGANISATSIOON

Alaeesmärk:

1.1 Kaasajastame kohtuvõrgustikku

Eestis on Euroopa lihtsaima ülesehitusega kohtusüsteem, milles puuduvad erikohtud, kuid kohtuasjade menetlus toimub reeglina läbi kolme kohtuastme. 2006. aastal ellu viidud kohtute tööpiirkondade ühendamise tulemusel jäi alles neli maakohut kohtumajadega igas maakonnas ja kaks halduskohut (kummalgi kaks kohtumaja). Alates 2009. aastast, kui ühendati Viru Ringkonnakohtu Tartu Ringkonnakohtuga, on riigis kaks ringkonnakohtu - Tallinnas ja Tartus. 2015. aastal korraldati ümber kohtu registri- ja kinnistusosakondade tegevus. Vaatamata nimetatud muudatustele on õigusemõistmise võrgustik püsinud aastaid sisuliselt muutmatuna, see tähendab, et kohtumajad on praegu seal, kus nad Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest alates jäid ja muudatusi on tehtud suhteliselt vähe. Tööpiirkondade ühendamise alates on ühiskondlik olukord palju muutunud, inimesed on ümber paiknenud. Nii näiteks oli elanike arv 2017. a (võrreldes 2006. a) väiksem kõigis maakondades, v.a Harju maakond¹. Osades maakondades on elanikkond vähenenud ligikaudu 10 – 15%, st inimesed ja majandustegevus ning nendega koos ka kohtuvaidlused koonduvad keskustesse. See tendents kestab edasi ja kohtuasjade arv väheneb väiksemates kohtades eelduslikult veelgi. Kohtumaju on palju ja on ka kohtumaju, mille vahemaa üksteisega on väga väike. Eelnevast tulenevalt on probleeme nii kohtunike kui ametnike töökoormuse ühtlustamisel, aga ka kohtunike spetsialiseerumisel. Kui jätta kõrvale Harju Maakohus, siis toimub kõikides I astme kohtutes kohtuasjade ringijagamise suurema sissetulevate asjade koormusega kohtumajadest väiksema koormusega kohtumajade kohtunikele. Reeglina jagatakse ringi eelduslikult kirjalikus menetluses läbivaadatavaid asju, kuid vajadusel sõidab kohtunik asja arutama teise maakonna kohtumajja. Samuti kasutatakse videokonverentsi lahendust, seda eriti kinnipeetavate kaebuste menetlemisel.

Aastate jooksul on seadustes kohtutele lisatud mitmesuguseid ülesandeid, mida varem on täitnud riigi täitevvõimu asutused või kohalikud omavalitsused. Seetõttu on vajalik enne kohtuvõrgustiku muudatuste kavandamist analüüsida, milliseid funktsioone Eesti kohtud täidavad. Kohtuvõrgustiku tõhusaks toimimiseks peame töökorralduse väiksemates kohtumajades või nende toimimise tervikuna ümber kujundama. Tõhusmaks peame muutma ka kohtute kasutuses oleva kinnisvara haldamist majades, kus on vähenenud teenistujate arv või kuhu teeninduspiirkonna järgselt saabub varasemaga võrreldes vähe asju ning kus ka istungeid peetakse üha vähem. Eelpool nimetatud majade jaoks saab leida ühisosa riigimajade projektiga ning edaspidi mõista õigust majas, kus pakutakse ka muid riigiteenuseid. Ka riigimaja hoones paiknedes tuleb silmas pidada, et õigusemõistmine oleks väärikas, selgelt eraldiseisev ja äratuntav teistest riigimajas asuvatest funktsioonidest. Selline tegevus võimaldab vähendada riigi kinnisvara ebatõhusat kasutamist. Kohtuvõrgu uuendamiseks annab toetust ka asjaolu, et paljud kohtumajad on renoveeritud pea kakskümmend aastat tagasi ja vajavad kas ümberehitamist ruumide tõhusamaks kasutamiseks või vähemalt värskendavat remonti. Selliste investeeringute tegemine peab riigis olema mõistlik ja vajalik ning siinkohal ei saa mööda vaadata linnadesse koondunud vähenenud elanikkonnast, kellest puutub kohtuga kokku vaid väike osa ja sedagi sageli vaid kord-paar elu jooksul. Kohtuvõrku uuendades ja uusi tööprotsesse kavandades peab silmas pidama, et nii nagu senini oleks õigusemõistmine ühtlaselt kättesaadav üle Eesti. Inimesel ei tohi olla keeruline osaleda

¹ <http://andmebaas.stat.ee/index.aspx?DatasetCode=RV0291>

kohtumenetluses, kuid õigusemõistmise ühtlase kvaliteedi ja kiiruse tagamiseks ning ressursside mõistlikuks kasutamiseks, on kavandatud muudatused vajalikud.

Kohtusüsteem peab oma ülesehituselt toetama kohtute ülesannete täitmist parimal moel, kuid ka kohtute ülesanded peavad olema seatud selliselt, et kogu kohtuasja menetlusahel on tõhus. Nii tuleb süsteemselt analüüsida, kas keerukamaid kohtuasju saaks esitada koheselt arutamiseks ringkonnakohtule, kas kohtute töökoormuse ühtlustamiseks on mõistlik muuta kohtuasjade kohtualluvust, kas edasikaebeõigus peab olema tagatud praegusel moel või oleks teatud õigusvaidlustes kohasem kasutada nn hüppavat kassatsiooni. Kohustusliku eelmenetluse olemasolul toimib süsteem sisuliselt neljaastmelisena. Näiteks on riigihangete valdkonna ekspertide esitatud ettepanek vähendada riigihangete vaidlustes kohtuastmeid ning see ettepanek on arengukavas esile tõstetud.

Kohtunike väike arv ja jagunemine vaid üld- ja halduskohtute vahel raskendab Eestis kohtunike kitsamat spetsialiseerumist ning väikeste kohtumajade suure arvu tingimustes võimendab kohtunike spetsialiseerumine küsimust – kes sõidab väikelinna kohtumajja? Ajal kui õigusvaidlused muutuvad aina keerukamaks ning spetsialiseeruvad nii advokaadid kui prokurörid, tuleb paralleelselt kohtuvõrgustiku uuendamisega kindlasti toetada ka kohtunike spetsialiseerumist ja seeläbi suurendada kohtumenetluse kvaliteeti. Nii seadusandja kui kohtute haldamise nõukoda on näinud vajadust suunata kohtunike spetsialiseerumist, kehtestades teatud kohtuasjades kohustusliku spetsialiseerumise. Spetsialiseerumist tuleb toetada ka organisatoorse meetmetega. Üheks võimaluseks on luua kohtuteülelised ekspertvõrgustikud ja toetada nende toimimist. Ekspertvõrgustik koondaks teatud kategooria kohtuasjades lahendamise tegelevaid kohtunikke, kohtujuriste ning vajadusel ka tugipersonali. Ekspertvõrgustiku eesmärk on kohtutes praktika arendamise ja ühtlustamise kaudu valdkonna ning tööprotsesside arendamine, koostöö partnerorganisatsioonidega, õigusloomes osalemine ning oskusteabe koondamine ja jagamine. Sellised ekspertvõrgustikud on mõistlik luua valdkondades, kus praegu on kõige suurem kohtupraktika ja taustainformatsiooni killustatus või kus lisaks õigusteadmistele on suurem vajadus teiste valdkondade teadmiste ja spetsiifiliste oskuste järele. Selliste valdkondadena saab esmalt nimetada maksejõuetuse ning perekonna- ja eeskoste valdkonnad.

Tegevused:

1.1.1 Analüüsime praegust kohtuvõrgustikku ja kavandame vastavad muudatused

- Analüüsime, mis on erinevate kohtute ülesanded, kuidas neid täidetakse ja mitu maakohut, halduskohut ja ringkonnakohut on Eesti jaoks optimaalne ning töötame välja sellega seonduvad ettepanekud kohtusse pöördumise ja edasikaebeõiguse regulatsiooni osas. Analüüsi käigus selgitame ka välja sisulise õigusemõistmisega väheseotud kohtute ülesanded, mille täitmisest oleks mõistlik kohtud vabastada ja teeme vastavad ettepanekud.
- Kavandame seaduses kohtumaja mõiste muutmise, kohtunike teenistusse nimetamise kohtu, mitte konkreetse kohtumaja teenistusse ning kohtualluvuse sätestamise menetlusseadustikes vaid kohtu täpsusega.
- Paneme paika kriteeriumid, millele õigusemõistmise kättesaadavus peab vastama ja analüüsime, millised kohtumajad on tulenevalt kohtuvõrgustiku uuendamise analüüsist õigusemõistmise kohana vaja säilitada praeguses hoones, millised kohtumajad on mõistlik sulgeda ning millised kohtumajad võivad tulevikus asuda riigimaja hoones selliselt, et õigusemõistmine on selgelt eraldiseisev ja äratuntav teistest riigimajas asuvatest funktsioonidest.

1.1.2 Analüüsime riigihangete vaidlustamiskomisjoni halduskohtuga liitmist ning vajadusel valmistame ette seadusemuudatused

1.1.3 Looime kohtuteülelised ekspertvõrgustikud maksejõuetuse, alaealiste, majanduskuritegude ja eeskoste järelevalve valdkonnas.

- Analüüsime ja kirjeldame iga ekspertvõrgustiku ülesandeid, koosseisu ja toimimist. Ekspertvõrgustiku eesmärk on praktika arendamise ja ühtlustamise ning partnerorganisatsioonidega koostöö kaudu muuta kogu kohtumenetlus menetlusosalistele selgemaks ja kvaliteetsemaks. Samuti tegeleks võrgustik valdkonna välissuhtlusega ja panustaks õigusloomesse ning väljaõppesse. Valdkonna ekspertvõrgustik on kohtuteülene, millel on kohtunikust juht ja vajadusel võrgustikku toetavad spetsialistid. Võrgustik ei ole ühegi kohtu struktuuriüksus, kohtunike tööjaotust ja alluvussuhteid kohtus võrgustiku loomine ei

mõjuta. Maksejõuetusõiguse valdkonna ekspertvõrgustiku loomisel arvestame maksejõuetusõiguse revisjoni ja selle raames 2018. aastal koostatud pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse mõjusid.

Alaeesmärk:

1.2 Tõhustame kohtuhaldust

Kohtuhaldusega tegelevad Justiitsministeerium, kohtute haldamise nõukoda kooskõlastava ja nõuandva organina, kohtute esimehed ja kohtudirektorid. Kohtunike personali ja kohtunike ning kohtujuristide koolituse valdkonnas tegeleb haldusega ka Riigikohus. Kohtuhalduses osalevate osapoolte rohkus ei loo soodsat pinnast tõhusaks halduseks, kus tuvastatakse probleemid, lepatakse kokku lahendused ja viiakse need tulemuslikult ellu. Seetõttu analüüsime praegust kohtuhaldusemudeli toimimist ja arendamist kohtusüsteemi tänapäevastest vajadustest lähtuvalt. Korrastamist vajab kohtudirektorite vastutusala ja selle jagunemine. Praegu täidab Harju Maakohtu kohtudirektor lisaks Tallinna piirkonna kohtutele ka Viru ja Pärnu Maakohtu kohtudirektori ülesandeid. Tartu piirkonna kohtutel on ühine kohtudirektor ning kinnistus- ja registriosakonnal eraldi kohtudirektor. Kohtudirektorite vastutusala muudatused on toimunud kohtute seaduse kohaselt, kuid kohtudirektorite vastutusvaldkondade suurus ja alluvate arv on kujunenud pragmaatiliselt. Seetõttu vajab praeguseks kujunenud olukord süsteemset korrastamist.

Infotehnoloogia areng loob soodsa pinnase tööprotsesside optimeerimiseks ja tugiteenuste edasiseks konsolideerimiseks. Konsolideeritud tugiteenused saavad hästi toimida, kui kohtuhalduse struktuur ja kokkulepitud reeglid ning standardid seda toetavad.

Tegevused:

1.2.1 Kaasajastame kohtuhaldust

- Analüüsime kohtuhaldusmudeli toimimist ja muutmise vajadusi ning võimalusi.
- Analüüsi käigus vaatame üle ka kohtudirektori ülesanded kohtuasutuste ja tugiteenuste juhtimisel ning tulenevalt ülesannetest määrame kohtudirektorite arvu ja paiknemise kohtusüsteemis.

1.2.2 Konsolideerime kohtute tugiteenused

- Konsolideerime kohtute tugiteenused ja loome tugiteenuste teenistused üle Eesti. Teenistusel on üks kindel juht, kes koordineerib teenistuse tööd eri kohtutes. Konsolideerime esmajärjekorras kohtulahendite puhastamise ja jõustamise, tõlketeenuse, arhiiviteenuse ja turvateenuse. Kehtestame tugiteenustele ühtsed standardid.

1.2.3 Suurendame kohtuesimehe pädevust

- Analüüsime kohtu esimehele suurema pädevuste andmist kohtuasutuse juhtimisel ja valmistame ette vastavad seadusemuudatused. Kohtu esimees vastutab korra kohase õigusemõistmise toimimise eest kohtus, kuid tal ei ole selle vastutuse kandmiseks piisavalt juhtimishoobasid. Näiteks ei ole kohtu esimehel võimalik otsustada töö jaotamist kohtunike vahel (tööjaotusplaani kinnitamine üldkogu poolt) ega ka oma meeskonna loomist (ringkonnakohtu kolleegiumite esimeeste määramine). Nii kolleegiumi esimeeste nimetamine kui ka tööjaotusplaani otsustamine on õigusemõistmist korraldavad ülesanded. Tuleb analüüsida teiste riikide regulatsiooni ja kogemust sõltumatus komisjonis tööjaotusplaani kinnitamise otsuse vaidlustamise osas.

Alaeesmärk:

1.3. Arendame kohtutes kaasaegse organisatsioonikultuuri

Üha tihenev konkurents tööjõuturul asetab senisest veelgi olulisema rõhu kohtute organisatsioonikultuurile. Selleks, et olla atraktiivne tööandja peame looma töökeskkonna, kus inimesed soovivad pühendunult töötada, oma teadmisi ja oskusi jagada, end arendada ning kus inimesed jagavad organisatsiooni väärtusi ja tunnevad, et neid väärtustatakse. Teenistuja pühendumust mõjutab ka rahulolu palgatingimustega, kahjuks teenib ligikaudu 30% kõigist kohtutes töötavatest inimestest

keskmiselt ca 30% madalamat töötasu (keskmine kuu põhipalk) võrreldes tööjoturul samaväärset tööd tegevate töötajatega². Kohtusüsteemis tuleb tegeleda aktiivselt töötasude küsimusega, st tagada kõigile kohtus töötavatele inimestele konkurentsivõimeline töötasu.

Lisaks konkurentsivõimelisele töötasule tuleb pakkuda paindlikke töötingimusi (osaline tööaeg, kaugtöö tegemise võimalus), toetada töötajate professionaalset arengut, st pakkuda neile erinevaid arenguvõimalusi ning võimaldada süsteemisest liikumist. Võtmeroll toetava töökeskkonna ja tööõhkkonna loomisel ning organisatsiooni väärtuste kandmisel on kohtus töötavatel juhtidel, kelle arendamisele ning järelkasvu tagamisele tuleb senisest veelgi enam tähelepanu pöörata.

Tegevused:

1.3.1 Oleme atraktiivne tööandja, leiame uusi ja hoiame olemasolevaid professionaale

- Pakume konkurentsivõimelist töötasu.
- Toetame töötajate arengut ja süsteemisest liikumist.
- Pakume kaasaegset töökeskkonda ja paindlikke töötingimusi.
- Arendame väärtuspõhist juhtimist ja organisatsioonikultuuri.

EESMÄRK 1 SAAVUTAMISE MÕÖTMISE INDIKAATORID JA SIHTTASEMED

Indikaator	Algtase		Sihttasemed	
	2020	2021	2022	2023
Menetlusosaliste rahulolu õigusemõistmise läbiviimise asukoha ja viisiga (istungi asukoht, videokonverentsi vahendusel jne)	2017. aasta rahulolu-uuringus kohtuistungil osalenud isikute üldine rahulolu kohtu tööga oli 80% ³	Rahulolu on vähemalt 80%	Rahulolu on vähemalt 80%	Rahulolu on vähemalt 80%
Teenistujate pühendumuse ja rahulolu uuringu tulemused	Pühendumus üle avaliku sektori keskmise ja rahulolu samuti üle avaliku sektori keskmise ⁴	Pühendumus üle avaliku sektori keskmise ja rahulolu samuti üle avaliku sektori keskmise	Pühendumus üle avaliku sektori keskmise ja rahulolu samuti üle avaliku sektori keskmise	Pühendumus üle avaliku sektori keskmise ja rahulolu samuti üle avaliku sektori keskmise
Kohtuteenistujate vabatahtlik voolavus	7,96%	Alla 10%	Alla 10%	Alla 10%
Palgauuringu tulemused	Teenistujate põhipalk on üldise tööturuga võrdluses turu keskmisega samaväärne	Teenistujate põhipalk on üldise tööturuga võrdluses turu keskmisega samaväärne	Teenistujate põhipalk on üldise tööturuga võrdluses turu keskmisega samaväärne või kõrgem	Teenistujate põhipalk on üldise tööturuga võrdluses turu keskmisega võrdne või kõrgem

EESMÄRK 2

TÕHUS KOHTUMENETLUS

Õigusemõistmine on toimunud kvaliteetselt kui isikute õiguste ja vabaduste kaitse on sisuliselt asjakohane, kättesaadav ja õigeaegne ning mõjus, st kvaliteetse õigusemõistmise aluseks on tõhus kohtumenetlus. Kohtumenetluse tõhususe tõstmine eelkõige esimeses kohtuastmes teenib otseselt menetlusosaliste huve, st on suunatud menetlusosaliste rahulolu kasvule. Kui menetlusosalisele on kohtu tegevus arusaadav kohtumenetluse algusest peale ning tekib usaldus kohtu suhtes, siis on tõenäolisem, et menetluse käigus jõutakse ka lahenduseni, mis on arusaadav kõikidele osapooltele.

² 2017. aastal läbi viidud Fontese palgauuringu andmed

³ Järgmises menetlusosaliste rahulolu-uuringus küsitakse konkreetne küsimus õigusemõistmise läbiviimise asukoha ja viisi kohta

⁴ 2015. aasta rahulolu- ja pühendumusuuringu andmed

Läbipaistva, kvaliteetse ja kõiki osapooli austava menetluse tulemusel saadakse tõenäolisemalt lahend, mida ei kaevata edasi. Seeläbi lüheneb kohtumenetluse kestus tervikuna ja õigusrahu saabub menetlusosalisele varem ning vähemate kuludega. Mahukamates kohtuasjades on oluline, et kõikide osapoolte vahel lepitakse kokku menetluse ajakava, mis on ühtlasi ka elektrooniliseks töövahendiks kohtunikule (näiteks antakse selle kaudu teada saabuvatest tähtaegadest või osapoolte soovitud muudatustest).

Kohtumenetluse seadused tuleb terviklikult üle vaadata ning tagada, et kohtumenetlus ise ei toodaks juurde uut menetlust. Samuti tuleb analüüsida, millistel juhtudel on mõistlik alustada kohtumenetlust pigem teisest kohtuastmest ning kas kõiki kohtuasju on põhjust menetleda läbi kolme kohtuastme.

Oluline on, et kohtumenetlus korraldatakse menetlusosalisi võimalikult säästval viisil, vältides põhjendamatuid kulusi ning kohtuistungiks valmistatakse kohtuasi ette põhjalikkusega, mis võimaldab kohtunikul hinnata menetlusosaliste taotluste asjakohasust ning võimalusel neid lahendada koheselt kohtuistungil.

Maksekäsu kiirmenetlus, mis on oma olemuselt lihtsustatud ja kiirendatud viis võla või elatise kättesaamiseks, peab toimuma jätkuvalt võimalikult kiiresti. Seetõttu on oluline parandada infosüsteemi kasutusmugavust nii menetlusosalise kui menetteleja jaoks.

Alaeesmärk:

2.1 Tõhustame menetluse juhtimist

Menetlusosalisele on oluline, et kohtumenetluse kestus oleks võimalikult suures määras ennustatav menetluse alguses ning kogu kohtumenetlus toimuks mõistliku aja jooksul. Võimalusel peetakse silmas kogu kohtumenetluse kestust algusest lõpuni ja menetlusosalised on kaasatud kohtuistungi aegade planeerimisse ning on teadlikud olulistest muudatustest kohtumenetluse käigus. Menetlusosalistega kokku lepitud tähtajad peavad arvestama kohtuasja keerukust. Menetlusosalise jaoks on oluline, et kohtumenetlus oleks temale võimalikult vähe koormav, st menetluse käigus vahetatakse osapoolte vahel informatsiooni ja menetluses olulisi andmeid võimalikult säästlikul viisil.

Alates 1. jaanuar 2020. a minnakse tsiviil- ja halduskohtumenetluses ning kriminaal- ja värteomenetluses järkjärgult 2023. aastaks üle paberivabale kohtumenetlusele, mille elluviimiseks alustas Justiitsministeerium 2017.aastal paberivaba kohtumenetluse pilootprojektiga. Paberivaba kohtumenetluse raames ei moodusta kohus pabertoimikut, kõiki kohtuistungeid tuleb helisalvestada, kasutatakse järjest enam videokonverentsi teel menetluses osalemist ning pabertoimiku kadumisega on kohtule esitatud ja kohtusaalis esitletavad tõendid digitaalsed. Seetõttu on oluline tagada paberivaba kohtumenetlusega seotud riistavara ning kohtuistungisaalidesse on vaja soetada täiendavaid ekraane ja esitlustehnikat.

Tegevused:

2.1.1 Muudame ja täiendame menetlusseadustikes kohtumenetluse regulatsioone

- Töötame välja menetlusseadustike muudatused, mis muudavad kohtuasjade menetlemise loogika elektroonilise menetluse põhiseks, et kohtu ja menetlusosaliste vahel liiguksid info ja andmed, mitte paberid;
- Töötame välja menetlusseadustike muudatused, mis esiteks võimaldavad menetlusosalisel taotleda videokonverentsi kasutamist ning teiseks sätestavad ka need juhud, kui kohtunik võib otsustada, et istung peetakse videokonverentsi vahendusel.

2.1.2 Töötame menetlusplaani koostamiseks ja jälgimiseks välja infotehnoloogilise lahenduse

2.1.3 Tagame kaasaegse piisava esitlustehnika kohtusaalidesse ja digitaalsete dokumentidega töötamiseks toetava riistvara.

Alaeesmärk:

2.2 Suurendame kohtutoimingute automatiseeritust ja infosüsteemide kasutusmugavust ning funktsionaalsust

Õigusemõistmise korraldamisel on oluline, et kohtunikel oleks võimalikult võrdne ja ühtlane töökoormus, mis aitab tagada mõistliku menetlusaja ja kvaliteetsed lahendid. Mõistliku menetlusaja põhimõttest kinnipidamine tähendab, et sama liiki kohtuasjad püütakse lahendada üldjuhul sarnase aja jooksul tõhusa kohtumenetluse käigus. Kohtumenetlust saab tõhustada, muutes võimalikult palju sisult lihtsaid ja ühetaolisi menetlustoiminguid automaatseks ning anda kohtujuristidele lihtsamates toimingutes iseseisev pädevus.

Maksekäsukiirmenetluse infosüsteem on arendatud 2008. aastal ja on tänaseks oluliselt vananenud. Infosüsteemi tõhusamaks toimimiseks on vajalik oluliselt tõsta süsteemi kasutusmugavust ning automatiseerida toiminguid. Nende ülesannete lahendamine nõuab uue infosüsteemi arendamist.

Andmevahetus kinnistus- ja registriosakonna ning kohtu vahel toimub siiani e-posti teel, mis ei ole tõhus ning ei taga nõutavat andmekvaliteet (sealhulgas kohtulahendite alusel kannete tegemist kinnistusraamatusse ja äriregistrisse).

Tegevused:

2.2.1 Loome tehnoloogilised võimalused infosüsteemis taotluste esitamiseks ja määruste koostamiseks

Loome töövahendi, mis võimaldab menetluse käigus kohtuniku otsustused fikseerida vahetult infosüsteemis selliselt, et kohtunik ei kirjuta kirjalikke määrusi Wordi dokumendina, vaid kohtuniku otsustused fikseeritakse infosüsteemis.

2.2.2 Loome automatiseeritud töövahendid ühetaoliste ja lihtsate menetlustoimingute tegemiseks ning lihtsate asjade menetlemiseks

2.2.3 Muudame kohtudokumentide kättetoimetamise kohtule, aga ka menetlusosalisele vähem koormavaks

Praeguse dokumentide kätte toimetamise muudab kohtule ressursimahukas valdavalt paberdokumentide korduvaid kordi kätte toimetamine (postiteenuse kaudu). Seetõttu on oluline muuta menetluskohustusdokumentide kättetoimetamine võimalikult suures määras elektrooniliste kanalite põhiseks (e-toimik, e-posti aadress). Nendes asjades, milles ei ole võimalik dokumente elektrooniliselt kätte toimetada, tehakse seda rahvastikuregistris toodud aadressil. Nende muudatuste oluliseks eelduseks on, et seaduse tasandil on kõigile sätestatud kohustus omada rahvastikuregistris kas toimivat e-posti aadressi või siis tegelikku elukoha aadressi, mis on ka menetluskohustusdokumentide kättetoimetamise sihtkohaks.

2.2.4 Arendame maksekäsu kiirmenetluse infosüsteemi funktsionaalsusi ja tõstame süsteemi kasutusmugavust

- Taotleme uue infosüsteemi arendamiseks struktuurifondide vahendeid ja loome uue põlvkonna infosüsteemi.

2.2.5 Suurendame infosüsteemide seotust eesmärgiga tõhustada kohtusisest andmevahetust

- Liidestame kohtute infosüsteemi kinnistusraamatu ja äriregistri menetlustarkvaraga.

Alaeesmärk:

2.3 Tõhustame õigusemõistmise tugipersonali tööd ning tegeleme nende arendamisega

Kohtuniku roll on juhtida menetlust ja teha kohtulahend, mistõttu on väga vajalik, et kohtuniku töö oleks toetatud kohtujuristi, kohtuistungise sekretäri, kohtutõlgi ja teiste kohtuteenistujate professionaalse tegevusega. Piisava professionaalse toe olemasolul saab kohtunik keskenduda õigusemõistmisele ning arusaadavate, kvaliteetsete kohtulahendite kirjutamisele. Kvaliteetne menetlus nõuab, et õigeaegselt liiguks vajalik menetlusinfo, kohtudokumendid oleksid koostatud korrektselt, kohtuistungitel oleks tagatud kvaliteetne tõlge ja kohtumenetlus talletatud infosüsteemis terviklikult. Kõikidel kohtuteenistujatel

on õigusemõistmise ahelas oma oluline roll ning õigusemõistmise tõhustamiseks on kohtuteenistujatele toetava töökeskkonna ja töö väärtusele vastava töötasu maksmine hädavajalik. Vaid nii saab kohus värvata ja hoida vajaliku kvalifikatsiooniga teenistujaid.

Kohtuniku spetsialiseerumisest, osalisest töökoormusest või muudest asjaoludest tulenevalt võib vajadus olla kohtujuristide ja muu tugipersonali järele erinev. Süsteemi tuleb tuua selles osas paindlikku lähenemist. Oluline on õigusemõistmise tugipersonali ühtse teenusestandardi olemasolu, mille alusel jagatakse kohtujuristide ja muude ametnike ressursi kohtunike vahel nii, et oleks kõigile kohtunikele tagatud piisav ja kvaliteetne teenus. Teenusestandardi kehtestamine ja kohtunikule selle järgi piisava tugipersonali ressursi määramine võimaldab senisest enam teenistujatel osalise koormusega töötamist.

Oluline on tegeleda kohtuteenistujate arendamisega. Kohtujuristi ametikoht loodi 2013. aastal eesmärgiga kiirendada kohtumenetlusi ja tõsta õigusemõistmise kvaliteeti. Kirjeldatud eesmärgi saavutamiseks kehtestati kohtujuristidele samad kvalifikatsiooninõuded, mis kohtunikele, s.h õigusteaduse magistrikraad ja kõrged kõlbelised omadused. Tänapäevaks on selge, et kohtujuristide ametikoha loomine on end igati õigustanud, kohtumenetlus on muutunud kiiremaks ja kvaliteetsemaks ning kohtujuristid moodustavad olulise osa kohtunike järelkasvust. Selleks, et kohtujuristid saaksid piisava ettevalmistuse kohtunikueksami edukaks sooritamiseks ning kohtunikukohale kandideerimiseks, tuleb lisaks sellele, et nad saavad osa kohtunike koolitusprogrammi koolitustest, senisest enam toetada nende arengut. Neile tuleb pakkuda täiendavaid teadmisi ja kogemusi kohtuistungil läbiviimisest ja väljaõpet kohtuotsuste projektide kirjutamiseks. Tuleb leida võimalusi kohtujuristi pädevuse laiendamiseks, toetada nende roteerumist kohtusüsteemis ning koolitustel osalemist ja omandatud teadmiste ellurakendamist. Kohtujuristidele konkurentsivõimelise töötasu ja piisavate arenguvõimaluste pakkumine on eelduseks, et kohtusüsteem tuleb toime käimasoleva kohtunike põlvkonnavahtusega.

Kohtujuristile kehtestatud ametikoha nõuded kehtivad ka kohtunikuabi ametikohale. Kohtute seaduse § 125¹ lg 2 kohaselt on kohtujurist pädev tegema ka neid toiminguid ja lahendeid, mida kohtumenetluse seaduse kohaselt on pädev tegema kohtunikuabi või muu kohtuametnik. Seega kaeti kohtujuristi ametikoha loomisega kohtunikuabi institutsioon osaliselt kohtujuristi institutsiooniga. Kuigi nii kohtujuristile kui kohtunikuabile on kohtusüsteemis kehtestatud samad nõuded kohtumenetluses tehtavate toimingute osas, siis on nende ametisse sisenemine, nende üle teostatav järelevalve korraldus ning palgakorraldus erinevalt reguleeritud. Kohtujuristi institutsiooni edasiarendamine toob kaasa ka neile iseseisva õiguspädevuse andmise kohtumenetluses, mistõttu on mõistlik kahe ameti ühildamine ja ühesuguste sotsiaalsete tagatiste pakkumine.

Tegevused:

- 2.3.1 Töötame välja õigusemõistmise tugipersonali teenusestandardi**
- 2.3.2 Seame tugipersonalile uued kvalifikatsiooninõuded**
- 2.3.3 Ühildame kohtunikuabi ja kohtujuristi ameti**
- 2.3.4 Soodustame kohtujuristide süsteemisest liikumist ja professionaalset arengut**

Alaeesmärk:

2.4 Tõstame kohtulahendite kvaliteeti

Viimase menetlusosaliste rahulolu uuringu tulemuste kohaselt ei ole rahulolu kohtulahendite arusaadavusega väga suur. Selleks, et parandada kohtulahendite sõnasegust, on oluline arendada lahendi kirjutamise oskusi, anda kohtunikele süsteemselt tagasisidet tema kohtulahendite osas ning suunata neid vajadusel koolitusele. Kohtulahendite kvaliteedi tõstmisel on oluline teha koostööd erinevate kohtuasutuste vahel ning küsida regulaarselt tagasisidet menetlusosalistelt.

Tegevused:

- 2.4.1 Töötame välja kohtunikule regulaarse tagasiside andmise süsteemi**
- 2.4.2 Küsime kohtuotsuste arusaadavuse kohta menetlusosalistelt rahulolu uuringu raames põhjalikumalt tagasisidet**

2.4.3 Korraldame koostöös Riigikohtuga kohtunikele ja kohtujuristidele vajalikul määral kohtulahendite kirjutamise koolitusi (teemakohased koolitused on osa kohtunike koolituskavast).

EESMÄRK 2 SAAVUTAMISE MÕÕTMISE INDIKAATORID JA SIHTTASEMED

Indikaator	Algtase		Sihttasemed	
	2020	2021	2022	2023
Sisuliselt lahendatud tsiviil- ja haldusajade keskmine menetlusaeg, üldmenetluses kriminaalajade keskmine menetlusaeg ning Maksekäsu kiirmenetluse keskmine menetlusaeg (päevades)	Sisuliselt lahendatud tsiviilajade keskmine menetlusaeg 237 päeva ⁵ , haldusajade keskmine menetlusaeg 220 päeva ja üldmenetluses kriminaalajade keskmine menetlusaeg 205 päeva Maksekäsu kiirmenetluse keskmine menetlusaeg 60 päeva	Sisuliselt lahendatud tsiviilajade keskmine menetlusaeg 230 päeva ⁶ , haldusajade keskmine menetlusaeg 215 päeva ja üldmenetluses kriminaalajade keskmine menetlusaeg 200 päeva Maksekäsu kiirmenetluse keskmine menetlusaeg 60 päeva	Sisuliselt lahendatud tsiviilajade keskmine menetlusaeg 225 päeva ⁷ , haldusajade keskmine menetlusaeg 210 päeva ja üldmenetluses kriminaalajade keskmine menetlusaeg 195 päeva Maksekäsu kiirmenetluse keskmine menetlusaeg 60 päeva	Sisuliselt lahendatud tsiviilajade keskmine menetlusaeg 220 päeva ⁸ , haldusajade keskmine menetlusaeg 200 päeva ja üldmenetluses kriminaalajade keskmine menetlusaeg 190 päeva Maksekäsu kiirmenetluse keskmine menetlusaeg 60 päeva
Üle aastaste menetluste osakaal menetluses asjade koguhulgas (kohtute kaupa)	Tsiviilajades Harju MK 13,8%; Pärnu MK 9,3%; Tartu MK 8,7%; Viru MK 10,9% Üldmenetluses Harju MK 12,9%; Pärnu MK 1,7%; Tartu MK 10,9%; Viru MK 15,8%	Kõikides kohtutes tsiviilajades 10%, üldmenetluses 10%	Kõikides kohtutes tsiviilajades 8%, üldmenetluses 8%	Kõikides kohtutes tsiviilajades 6%, haldusajades 6%, üldmenetluses 6%
Menetlusosaliste rahulolu kohtulahendite arusaadavuse ja selgusega	Mitteprofessionaalsete menetlusosaliste rahulolu 76%; professionaalsete menetlusosaliste rahulolu 75% ⁹	Menetlusosaliste keskmine rahulolu 80%	Menetlusosaliste keskmine rahulolu 80%	Menetlusosaliste keskmine rahulolu 80%

EESMÄRK 3

USALDUSVÄÄRNE JA LÄBIPAISTEV KOHTUSÜSTEEM

Kohtusüsteemi usaldusväärse eeltingimuseks on, et nii menetlusosalised kui avalikkus ja meedia teaksid ning mõistaksid kohtulahendeid ning kohtute funktsiooni ühiskonnas. Kohtute ülesanne on anda inimestele kindlustunne, et õigusvaidlused saavad erapooletult lahendatud ja süüteod õiglaselt menetletud. Tõhus kommunikatsioon loob mõistmist ja usaldust kohtusüsteemi vastu, aitab kaasa õigusemõistmise autoriteedi säilimisele ning kohtute maine tõstmisele.

⁵ 2017. aasta menetlusstatistika andmed, mis näitavad nn täispika menetluse keskmist aega

⁶ 2017. aasta menetlusstatistika andmed, mis näitavad nn täispika menetluse keskmist aega

⁷ 2017. aasta menetlusstatistika andmed, mis näitavad nn täispika menetluse keskmist aega

⁸ 2017. aasta menetlusstatistika andmed, mis näitavad nn täispika menetluse keskmist aega

⁹ 2017. aasta menetlusosaliste rahulolu-uuringu näitajad

Alaeesmärk:

3.1 Suhtluses avalikkuse ja meediaga oleme aktiivsed ja efektiivsed

Aktiivne ja efektiivne suhtlus avalikkusega aitab kaasa inimeste õigusteadlikkuse kasvule, mis on omakorda vajalik selleks, et inimesed tajusid adekvaatselt kohtute rolli ning oma võimalusi kohtust õiguse saamiseks. Oluline on, et inimesed näeksid kohut kui abistavat ja professionaalset asutust. Suhtluses meediaga on tarvilik aidata kaasa kvaliteetse ajakirjandusliku materjali loomisele kohtute teemal, et kindlustada avalikkuse senisest parem informeeritus ja teadlikkus.

Tegevused:

3.1.1 Jagame üldsusele kohtute töövaldkonda puudutavaid selgitusi sh selgitame olulisi ja avalikku huvi äratavaid kohtulahendeid - oleme pro-aktiivsed

- Kohtuasjades, kus näeme ette suuremat avalikkuse huvi, pannakse koostöös kohtu kõnesikuga olulised mõtted antud kohtuasja kohta lihtsalt ja kokkuvõtlikult aegsasti kirja.
- Loomme kohtute infosüsteemi uue funktsionaalsuse, mis võimaldab esile tõsta avalikkusele enim huvipakkuvad kohtuasjad, et kohtuteenistujad saaksid lahendite avalikustamisel nende prioriteetsusega arvestada.

3.1.2 Loomme kohtunikest kõneisikute võrgustiku

- Kirjeldame kohtunikest kõneisikute rolli ja ülesanded. Tegeleme süsteemselt kohtunikest kõneisikute arendamise ja koolitamisega (kohtunikest kõneisikute koolitused on osa kohtunike koolituskavast).

Alaeesmärk:

3.2 Muudame kohtuinfo kohtusse pöördujatele ja menetlusosalistele hästi kättesaadavaks ning mõistetavaks

Kohtute kommunikatsioonis on väga olulisel kohal ka kohtusse pöördujatele ja menetlusosalistele piisava informatsiooni jagamine nende õiguste ja võimaluste kohta kohtumenetluses, menetluse kulgemise ning kohtu võimaluste kohta menetluse juhtimisel. Kohtusse pöördujate ja menetlusosaliste tõhusamaks informeerimiseks ja kohtute vastu suurema usalduse tekkimiseks on vajalik korrastada kohtute kodulehel pakutavat infot, luua ühtsed teeninduspõhimõtted ja infotelefoniteenus. 2017. aastal läbi viidud menetlusosaliste rahulolu uuringu tulemustest ilmneb, et mitteprofessionaalsed menetlusosalised on enim rahulolematud just kohtute kodulehelt vajaliku info kättesaamise ja sealse teabe arusaadavusega. Professionaalsed menetlusosalised on aga sama uuringu tulemuste põhjal enim rahulolematud avaliku e-toimikuga (AET), mistõttu tuleb kindlasti tegeleda ka AETi kasutajasõbralikumaks muutmisega.

Tegevused:

3.2.1 Käivitame I ja II astme kohtute ühise infotelefoni

3.2.2 Loomme ühtse teenindusstandardi, mis loob kohtuteenistujatele ühtse raamistiku kohtusse pöördujate ja menetlusosalistega suhtlemisel

3.2.3 Muudame AETi kasutajasõbralikumaks, tõstes seeläbi AETi kasutatavust

- Küsime AETi kohta regulaarset tagasisidet kasutajatelt, analüüsime seda ning parandame süsteemi kasutusmugavust

3.2.4 Parandame kohtuinfo kättesaadavust vanglas kinni peetavatele isikutele

- Tagame praegu toimivast info jagamise protsessist tõhusama ligipääsu digitaalsele kohtutoimikule ja salvestiste kuulamisele.

3.2.5 Uuendame ja kaasajastame kohtute kodulehte

- Loomme kohtute kodulehe mobiilirakenduse. Lisame kodulehele korduma kippuvate küsimuste ja vastuste rubriigi. Kaasajastame kohtustatistika osa ning lisame kodulehele menetlusaja kalkulaatori, mis arvestab huvilisele statistika põhjal eeldatava menetlusaja.

EESMÄRK 3 SAAVUTAMISE MÕÕTMISE INDIKAATORID JA SIHTTASEMED

Indikaator	Algtase		Sihttasemed	
	2020	2021	2022	2023
Menetlusosaliste üldine rahulolu kohtute tööga	Rahulolevad professionaalsed menetlusosalised (väga rahul ja pigem rahul) 85% ja mitteprofessionaalsed menetlusosalised (väga rahul ja pigem rahul) keskmiselt 76%	Professionaalsete menetlusosaliste rahulolu püsib kõrge; mitteprofessionaalsete menetlusosaliste rahulolu kasvab	Rahulolu püsib kõrge	Rahulolu püsib kõrge
Institutsioonide usaldusvääruse uuringu tulemused	62% ¹⁰	Usaldusväärsus püsib kõrge	Usaldusväärsus püsib kõrge	Usaldusväärsus püsib kõrge
Menetlusosaliste rahulolu kohtu info kättesaadavusega	Mitteprofessionaalsed menetlusosalised 80%; professionaalsed menetlusosalised 87% ¹¹	Rahulolu on tõusnud 90%-ni	Rahulolu on tõusnud 90%-ni	Rahulolu on tõusnud 90%-ni
Avaliku e-toimiku kasutajate rahulolu	5-palli skaalal hinne 4,34 ¹²	Rahulolu püsib kõrge	Rahulolu püsib kõrge	Rahulolu püsib kõrge

¹⁰ 2017. aasta institutsioonide usaldusvääruse uuringu andmed

¹¹ 2017. aasta rahulolu-uuringus küsiti vaid rahulolu kohtu kodulehe arusaadavuse kohta. Järgmises uuringus küsime rahulolu ka kohtuinfo kättesaadavuse kohta laiemalt

¹² Avaliku e-toimiku kasutajate tagasiside küsitlus 2018. aastal